

Saco
Lena Maier Söderberg
Box 2206
103 15 STOCKHOLM

Upphandling och villkor enligt kollektivavtal, SOU 2015:78

Jusek, som har erhållit rubricerad promemoria på remiss, svarar följande.

Generella synpunkter

Jusek anser att villkor motsvarande kollektivavtal ska gälla för arbete som utförs inom ramen för en offentlig upphandling. I enlighet med utredningens analys anser Jusek att det är förenligt med EU-rätten och upphandlingsrätten att ställa sådana villkor vid en offentlig upphandling. Jusek beklagar dock att lagförslagen ger en mycket uttunnad sådan rätt, en rätt som förefaller svår att upprätthålla.

Utredningens förslag för arbete som utförs i Sverige

Den föreslagna modellen innehåller följande:

- Det ska vara obligatoriskt för upphandlande myndigheter att ställa så kallade särskilda arbetsrättsliga kontraktsvillkor inom branscher där det finns en risk för oskäliga arbetsvillkor.
- De villkor som ska vara obligatoriska är lön, semester och arbetstid.
- En lägsta nivå som följer av lag alternativt kollektivavtal ska fastställas.
- En leverantör kan som alternativ till de särskilda arbetsrättsliga kontraktsvillkoren åberopa villkor som följer av något tillämpligt centralt branschavtal, utan krav på kollektivavtalsbundenhet.
- En ny upphandlingsstödjande myndighet, Upphandlingsmyndigheten, ska göra bedömningen av när det ska vara obligatoriskt att ställa särskilda arbetsrättsliga kontraktsvillkor och vid obligatorium utfärda statliga föreskrifter som fastställer lön, semester och arbetstid.

Vilka villkor ska skyddas?

Utredningen fokuserar framför allt på lönevillkor samt på branscher där social dumpning är vanligt förekommande. För Juseks medlemmar, anställda i privat sektor hos arbetsgivare utan kollektivavtal, är det typiskt sett försäkringar och tjänstepensioner som kan vara ett problem. I och med att försäkringar och tjänstepensioner faller utanför obligatoriet kommer de inte att beaktas vid den riskbedömning som Upphandlingsmyndigheten ska göra. Genom att ett obligatorium införs är det inte särskilt troligt att upphandlande myndigheter inom en överskådlig framtid väljer att därutöver ställa andra särskilda arbetsrättsliga kontraktsvillkor.

Hela den offentliga sektorn omfattas av kollektivavtal. Det är osannolikt att Juseks medlemmar kommer att få bättre skydd och skäligare villkor genom utredningens förslag. Även i övrigt är det svårt att bedöma om andra arbetstagare på den svenska arbetsmarknaden kommer att få en starkare ställning eftersom det är den lägsta nivå av lag alternativt kollektivavtal som ska fastställas.

Statliga föreskrifter

Jusek anser att utredningens förslag om statliga föreskrifter är helt främmande för svensk arbetsmarknad. Förslaget kan inte heller anses ligga inom ramen för utredningens direktiv. En prövning av risken för social dumpning inom branschen och fastställande av lönenivåer i föreskrifter, ligger mycket nära den form av allmängiltigförklaring som finns i Norge. Föreskrifterna är visserligen endast avsedda att gälla inom ramen för upphandlingar. De kan dock komma att få en normerande verkan. Då flera kollektivavtal är tillämpliga inom en bransch kommer en statlig myndighet att anvisa ett av dessa avtal genom föreskrifter. Modellen innebär ett allvarligt ingrepp i den svenska kollektivavtalsmodellen.

Det är anmärkningsvärt att Upphandlingsmyndigheten, i de fall den utgår från ett kollektivavtal som inte innehåller någon fastställd lönenivå, själv ska bedöma vad som kan antas motsvara den lägsta lönenivån i avtalet. Jusek anser att en sådan ordning är helt oacceptabel. Den strider mot den svenska modellen och den hävdvunna principen om att parterna på arbetsmarknaden ska ansvara för lönebildningen, utan någon statlig intervenering.

Den lägsta nivå som följer av lag alternativt kollektivavtal

Utredningen föreslår att de särskilda arbetsrättsliga kontraktsvillkoren ska fastställa den lägsta nivå som följer av lag alternativt kollektivavtal.

Utgångspunkten när Upphandlingsmyndigheten ska utfärda föreskrifter blir följaktligen alltid lägsta möjliga nivå. Eftersom Upphandlingsmyndigheten kan välja avtal när flera branschavtal är tillämpliga, innebär det en risk för att myndigheten väljer det avtal som har den lägsta lönen. Om ett avtal saknar lägstalön, vilket är fallet på SACO-sidan, finns det en uppenbar risk att den lägstalön som Upphandlingsmyndigheten väljer att fastställa i en föreskrift, ligger långt under den rekommenderade lönen för det aktuella arbetet. I sådant fall kommer en lönedumpning att ske. Förslaget riskerar m.a.o. att lönenivåerna pressas nedåt, något som står i strid mot syftet att säkra skäligena villkor och motverka social dumpning. Även i övrigt är tillämpningen av regeln - som innebär att den lägsta nivå som följer av lag alternativt kollektivavtal ska fastställas - svår att förutse. Det finns inte heller i dessa övriga situationer några garantier för att en dumpning, i förhållande till dagens regler, inte sker. Jusek finner detta i högsta grad otillfredsställande.

Ansvar för underleverantörer

Jusek välkomnar att utredningen föreslår en skyldighet att ställa krav även på underleverantörer. Denna skyldighet bör dock, även för underleverantörer, gälla alla särskilda arbetsrättsliga villkor och inte endast när obligatoriet slår till.

Juseks ställningstagande

Villkor som motsvarar kollektivavtal bör gälla för arbete som utförs inom ramen för en offentlig upphandling. Det är lovvärt att försök görs för att säkerställa att så sker. Vid en samlad bedömning finner Jusek dock inte att utredningens föreslagna modell leder till något som helst säkerställande av anställningsvillkoren för Juseks medlemmar. Jusek ifrågasätter även om andra arbetstagare på den svenska arbetsmarknaden kommer att få ett starkare skydd.

Modellen är inte förutsägbar och därmed inte rättssäker. Den riskerar att lönenivåer och andra villkor pressas nedåt. Den innebär även ett allvarligt ingrepp i kollektivavtalsmodellen och därmed ett allvarligt ingrepp i arbetsmarknadens parterers autonomi. Jusek avstyrker därför utredningens föreslagna modell i sin helhet.

Jusek

Magnus Hedberg
Vd

Catharina Klåvus
Förbundsjurist